

Nærturområdet for Ila og Sverresborg

Dette er det opprinnelige turområdet for Trondheim by. Ilbergan er lett synlige og lett tilgjengelige til fots fra Midtbyen. Vestoppfarten og Møllebakken er naturlige innfallspor. Nedre del av Iladalen, med Theisendammen og Baklidammen har også grei adkomst fra Møllebakken, eller opp Steinberget. Tilrettelagte grøntdrag med løyper og turstier starter fra Steinberget og tar opp til Theisendammen og fra nede ved Byåsvegen og passerer forbi Nyborg mot

Torshaugåsen. Vanligst er det vel likevel å gå inn i dette området fra Wullumsgården, som har god bussforbindelse. En stor befolkning fra Ila og dels tettbefolkte boligområder omkring Sverresborg har Iladalen og terrenget rundt i gangavstand, så her er det folk på tur til alle døgnets tider.

Ilbergan

Ilbergan er kanskje ikke så vanlig brukt som navn i dag. Elsterparken, Fagerlia, Driftsveien, Strandlinja og Våttakammen er derimot kjent for svært mange turgåere. Ilbergan er fellesnavnet for den bratte lia som stiger fra Ila og Ilsvika opp mot åsranden vi ser fra byen - fra Gramskaret over Langdalskollen, Våttakammen, Skarhaugen og ned i fjorden ved Høvringen.

På bilder fra slutten av 1800-tallet er Ilbergan snaue for skog. Vi ser tydelig de mange bergskrentene i området, og plataet havet grov ut ved slutten av istida for 10 000 år siden. Strandlinja ligger nå mer enn 160 m over havnivået, og er blitt navnet på turstien som naturlig nok er behagelig å følge for den som ikke liker å gå i bakker.

Mellom bergskrentene i Ilbergan er det god jord

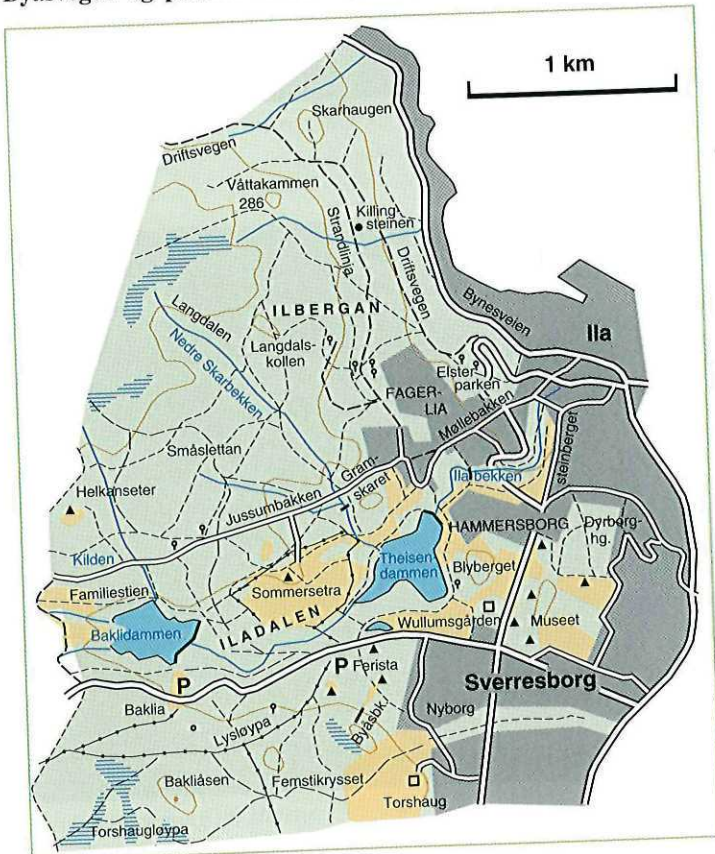
Mellom høyreiste gran og lerketrær opp mot Våttakammen. Foto: Vigdis Heimly

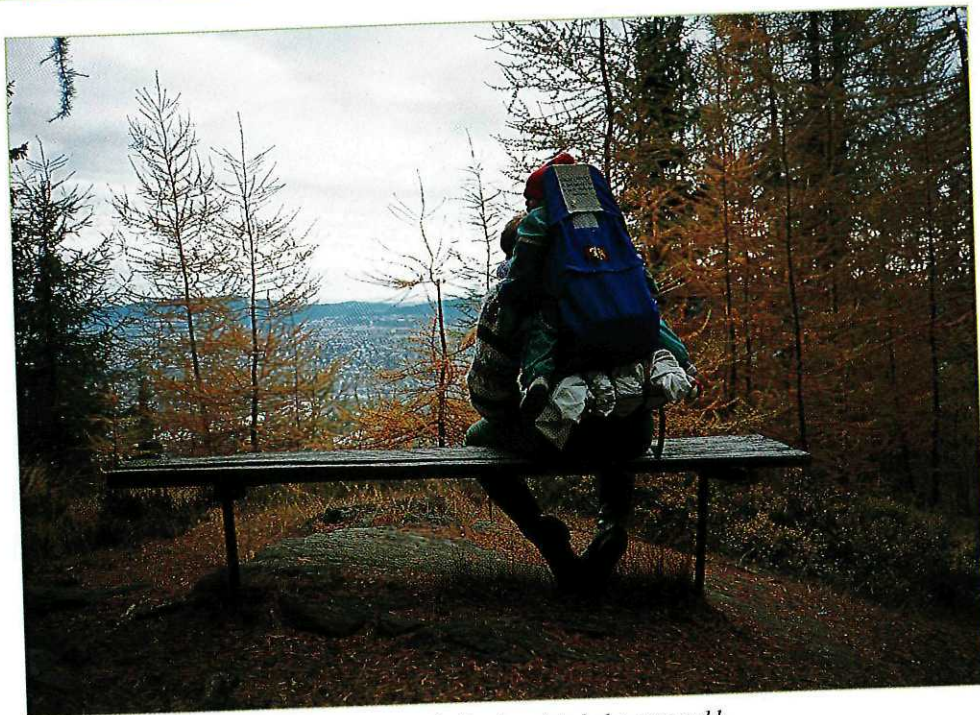
for skogen. Skogplantingen i Bymarka startet her i 1872 under ledelse av forstmester Johs. Schiøtz. Delvis ble det brukt fremmede treslag som lerk og douglasgran, og etterhvert fikk vi den trolske storskogen som er typisk i Elsterparken. Stammediameter på godt over halvmeteren og trehøyder mellom 40 og 50 meter er langt fra vanlig i de norske skogene. Etter hvert er mye av storskogen hogd, men vi finner fortsatt enkelte kjemper.

Samtidig med plantingene ble det anlagt et nett av stier i Ilbergan. Og her finnes ikke myrer, så ingen andre steder i marka kan en gå mer tørrskodd. Enkelte steder er det benker der en kan ta en hvil og skue ut over byen og fjorden. Den riktig store utsikten gir

Våttakammen, der vi troner nesten 300 m over fjordspeilet og Midtbyen. Går du opp stien uten å se deg tilbake, er det en liten åpenbaring å komme opp på den snaue bergkollen og få alt i fugleperspektiv. Takk og pris for at det ikke er bygget gondolbane hit - det har ikke manglet på planer.

Turen til Våttakammen er fin å gå fra Vestoppfarten, som Roald Amundsens vei ofte kalles, gjennom Elsterparken. Vi passerer Schiøtz-bautanen og følger Driftsvegen ca. 50 m før vi ta opp til venstre. Som barn husker den ene av forfatterne at han glemte den bratte stigningen ved å telle stikkrenner oppover. Her finner vi fortsatt den gamle typen med grøft tvers over stien og en solid tråkkstein på

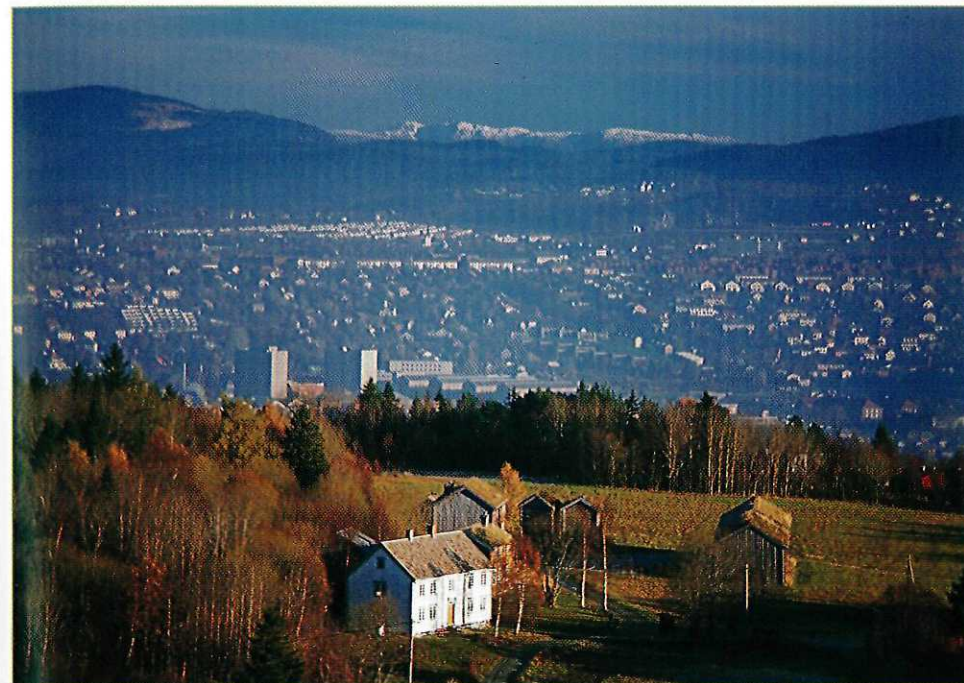
Godt å puste ut på Langdalskollen - med eller kanskje helst uten sekk...
Foto: Vigdis Heimly

hver side. Det var flere titall av dem før toppen var nådd i løpet av en drøy halvtime. Starter en turen fra Møllebakken eller Wullumsgården, er det fint å følge Strandlinja et stykke og velge en av de to stiene som fører til toppen. Ned fra Våttakammen kan en velge mellom mange alternative ruter. Det er fint å ta av stien til høyre ca. 200 m nedenfor toppen, gå opp på Langdalskollen og ned over Geita til Strandlinja og Schöningsdalen. Skal en i retning Wullumsgården, kan en gå over Langdalskollen og videre ned Langdalen til Gramskaret. For familier med småbarn kan en tur til Våttakammen bli drøy. Da anbefales turen langs Strandlinja eller Driftsveien til Skarhaugen. Ungene oppdager garantert mange spennende steder underveis.

Av spesielle attraksjoner ved siden av Strandlinja, storskogen og Våttakammen kan det være grunn til å nevne sporene fra skjerpingen i området. Orienteringskartet viser mange skjerp som kan være spennende å finne. Går du ut på knausene finner du også rester fra krigens dager - det var godt skjul, men samtidig god oversikt fra Ilbergan.

En vårdag i dette området kan være fin hvis en vil lære fuglelåter, og elgen har de siste årene vært så tallrik om vinteren og våren at den beiter rundt omtrent som husdyr. Er du heldig kan du finne blåveis, men la den stå - den er ganske sjelden her.

Kart: Sp.kl. Freidigs nærkart Trolle i målestokk 1: 10 000 dekker det meste av Ilbergan.

Storslått utsikt fra Blyberget mot Folkemuseet, byen - og Sylene i det fjerne.
Foto: Vigdis Heimly

Steinberget - Dyrborghaugen - Sverresborg - Blyberget

Dette området forbindes kanskje ikke med turutfart, men kan likevel være verd spesiell omtale. Et fint og ganske spesielt landskap er det, med veksling mellom skog og kultiverte områder, og karakteristiske landskapsformasjoner som Sverresborg og Blyberget.

Småstier finner en over alt. Heldigvis er stor delen av området tilgjengelig for folk flest - bare museumsområdet er inngjerdet.

Dalen langs Ilabekken er et markert trekk i landskapet. Vi kan starte med den, fordi den på sett og vis har nyhetens interesse. Før kommunen anla sti fra Benneches vei var

denne delen av Iladalen en utilgjengelig «jungel» av or og hegg som bare ble besøkt av unger i nabolaget. Nå er det blitt ganske spennende å gå opp til Vestoppfarten ved Hammersborg, med bekken fossende langs stien. Spesielt anbefales en tur når hvitveisen blomstrer.

Strandlinja har vi omtalt før. Den er mest kjent fra Ilbergan, men er like interessant i Sverresborgområdet. Havets graving har mye av æren for den karakteristiske formen på Blyberget og særlig Sverresborg, med steile bergskrenter ned mot et tydelig platå. Dette gir plass for stien på vestsida av Blyberget, samegammene på vestsida av borgen og de fine gårdstunene på østsida. Også rundt Dyr-

borghaugen har havet laget en tydelig «hattebrem». Ungene som spiller fotball på de åpne grasslettene sør for toppen, leker på den gamle strandterrassen. Det er planer om å la Folkemuseet overta og stenge av større deler av Dyrborghaugen.

Mange forskjellige småturvarianter er mulige, f. eks. følgende runde en varm sommerdag: Vi starter fra toppen av Steinberget. 100 m bort i Fridtjof Nansens vei går vi inn i Dyrborghaugområdet. Rundt toppen finner du rester av menneskelig aktivitet flere steder. Vi fortsetter ned over grasvollene på andre sida og ut på Riiser Larsens vei som følges til Cecilienborg barnehage. Her går vi gjennom furuskogen og over grassletta til «5-minuten» ved inngangen til museet, med muligheter for is og kald drikke. Vi fortsetter over eller langs Blyberget til badeplassen ved Theisendammen. Etter en dukkert her kan vi enten gå langs den gamle vegtraseen langs steingjerdene ned mot Vestbyen idrettshus eller følge skiløypa rundt boligbebyggelsen på Hammersborg til utgangspunktet. Turen er omtrent 3 km lang.

Theisendammen - Sommersetra - Baklia

I motsetning til områdene beskrevet foran er området fra Theisendammen og Wullumsgården innover Iladalen svært mye brukt både sommer og vinter. Tilgjengeligheten er aller best om vinteren fordi golfbanen på Sommersetra legger beslag på en stor del av det fineste området i sommerhalvåret. Sommerseterområdet er tilgjengelig for allmennheten, men en bør ta hensyn til at det spilles golf her. Stig og løypenettet er tett, særlig langs vassdraget mellom Fjellsetervegen og Tømmerdalsvegen. Dette området utgjør det sentrale og mest brukte kulturlandskapet i Iladalen, som er rangert blant fylkets mest verdifulle. Det har

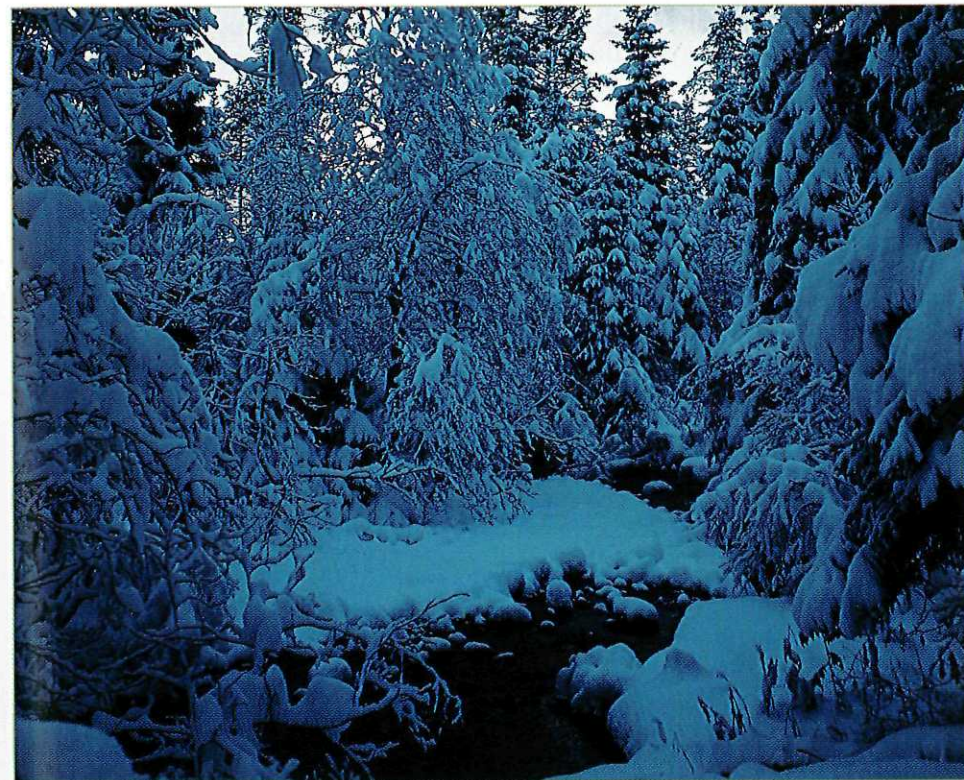
foregått allsidig virksomhet i dette området gjennom århundrene - blant annet jord- og skogbruksdrift, industrivirksomhet og malmleting.

Møllebruket i Ila er et av landets eldste drevet av vannkraft - vi finner skrifter om dette fra 1300-tallet. Bruket hadde til langt utpå 1800-tallet privilegier som ga råderett over vassdraget og rett til fri tømmerhogst til dammene. Theisendammen som var et lite, naturlig vatn ble påbygget i 1740 for å sikre jevn vanntilførsel til mølla. Etterhvert ble vassdraget aktuelt for byens vannforsyning, og flere dammer ble bygget - Kobberdammen, Bakli-dammen og Reservedammen. Vassverket ble åpnet med kanonsalutt og trompetfanfarer i 1777. Seinere ble det private mølleanlegget og rettigheter til nytt vassverk ekspropriert av byens myndigheter, og nytt vassverk ble tatt i bruk i 1863.

De åpne jordene i området ble fra gammelt drevet av gårdene Wullumsgården (Nøisomhet) og Sommerseter. Dagens gårdsnavn stammer fra tidligere eiere - hospitalsforstander Jens Sommer og kjøpmann Erik Wullum. Den gule anneksbygningen på Sommerseter er omtrent 250 år gammel. Også Baklia har vært gårdsbruk i en lang periode. Bare våningshuset ble stående igjen etter en brann i 1928. Det sto like sør for Fjellsetervegen og ble revet i 1961.

Det interessante heftet om geologi og gruvedrift i byens utmark som ble utgitt i 1995 av Trøndelag Amatørgeologiske forening viser mange skjerp i området, særlig langs nedre del av Fjellsetervegen. Mang en nybegynner i orientering har fått trøbbel med retningen her, fordi malm i undergrunnen har påvirket kompasset. Bare prøv selv!

For beskrivelse av kulturlandskapsverdiene lenger oppe i Iladalen henviser vi til beskri-

Villniss i Ileva. Her trives dyr som elg, rådyr, bever og mye fugl.

Foto: Erik Stabell

velse av rute BS1 og heftet om Iladalen som Trondhjems Turistforening har gitt ut.

Så lenge dammene var viktige for byens vannforsyning var bading og fiske forbudt i Ilavassdraget. Da disse restriksjonene ble opphevet for få år siden, steg opplevelseshverdien for mange. Mulighetene for utfart og aktivitet er store i dette området som er så lett tilgjengelig, har så fine vannspeil, åpne områder og ingen større idrettsanlegg bortsett fra golfbanen.

Skogen i de nedre delene er for en stor del variert og idyllisk, selv om det drives intensiv skogsdrift. Dyrelivet er variert - elg, rådyr,

grevling, hare og ekorn. Minken har levd bra på fisken i vassdraget. Beveren har også slått seg ned ved Theisendammen, som en spesiell attraksjon. I dammene finnes ørret, gjedde og mort.

Vi vil ikke foreslå konkrete turer her. Studer kartene og legg opp ruta sjøl, eller gå på lykke og fromme . . .

Kart: Sp.kl. Freidig sitt nærkart Sommerseter - Torshaug i målestokk 1:10 000 dekker hele området.

Vigdis Heimly/Tore Angell-Petersen